Dragan Babić

PROROČKA VIZIJA XXI VEKA: ANTICIPACIJA BUDUĆNOSTI U ESEJIMA DEJVIDA FOSTERA VOLASA

Jedan od najtačnijih komentatora američkog društva na prelasku iz XX u XXI vek Dejvid Foster Volas nije uspostavljao cinične dijagnoze svog vremena samo u prozi, već i u esejističkim tekstovima. Kao takvi nameću se „Pogled iz kuće gospođe Tompson", „Kako mi je Trejsi Ostin slomila srce" i „Hopa, Simba" iz zbirke *Uzmimo jastoga* (*Consider the Lobster and Other Essays*, 2005) u kojima se ističe Volasov pogled unapred i mogućnost da istakne ključne momente sopstvenog doba koji će u novom veku kulminirati do novih granica. On anticipira sutrašnjicu i nagoveštava novo, estradizovano i pervertirano vreme, te tako ovi eseji nisu samo kritika njegovog trenutka, već i proročka vizija budućnosti.

* * *

Prvi esej govori o terorističkim napadima na SAD 11. septembra 2001. godine i beleži reakciju na događaje iz perspektive samog pisca koji se obraća u prvom licu jednine potpuno otvoreno, na momente čak i neočekivano iskrenim tonom. On detektuje i ponašanje svojih sugrađana iz Blumingtona u Ilinoisu, ljudi koje, pretpostavlja se, poznaje dobar deo svog života i koje je do tada mogao da promatra u velikom broju različitih životnih situacija i iskušenja, ali nikada u graničnoj situaciji kao što je ova. Esej „Pogled iz kuće gospođe Tompson" pojavio se 25. oktobra 2001. u časopisu *Rolling Stone*, što znači da je napisan i objavljen za mesec i po dana, čime postaje jedna od najaktuelnijih beleški o pomenutim terorističkim napadima i jedno od prvih svedočenja o njihovim posledicama na psihu i svakodnevnicu običnih ljudi među kojima je Volas živeo i kojima je i sam pripadao.

On se ne posvećuje samom opisu događajâ – njih su znali svi čitaoci, kao i svako ko je tada posedovao radio, televizor ili telefon – koliko reagovanjima i komentarima tog „Užasa". Dokumentuje već prve reakcije na napade i govori kako su svi istakli zastave – „Velike zastave, male, zastave veličine obične zastave. [...] Ne tako malo ogromnih kuća oko Frenklin parka ili na istočnoj strani grada ima čak i džinovske, višespratne zastave koje im poput srednjovekovnih barjaka vise niz fasadu. Prava je misterija gde ljudi mogu da kupe tako velike zastave i kako su ih podigli gore, ili kad" – a ova simbolika zastava provlačiće se do kraja teksta. Američka zastava je oduvek bila simbol američkog života i stoga je prva zajednička reakcija na teroristički napad na američko tlo isticanje patriotizma grafički predstavljenog u formi zvezda i crveno-belih pruga. Taj patriotizam dalje diktira i „neki čudan rastući pritisak da se istakne zastava" i da se na taj način pokaže napadačima, ali i celom

svetu, da se SAD ne plaše terorizma i da su njihova ljubav i privrženost domovini jači od Užasa. I upravo je nemogućnost da dođe do adekvatne zastave u adekvatno vreme ono što dovodi Volasa na granicu suza i blizu sloma živaca: on oseća strah od povratka kući iz prodavnice u kojoj su razgrabljene sve zastave, ne zato što strepi da će ga teroristi pronaći i dotući, već zato što neće imati priliku da iskaže svoj patriotizam i stopi se sa svojim sugrađanima. A ti sugrađani su njegovi poznanici iz crkve koji „zastrašujuće mnogo gledaju televiziju" i na koje se oslanja u trenucima kada se oseća loše. Tako beleži da „neke kritične situacije" – američki predsednički izbori koji su se odigrali nepunih godinu dana ranije, a koji su u fokusu eseja „Hopa, Simba", ili pak teroristički napadi – naprosto može da isprati u kući svojih suseda kod kojih niko ne mora da se najavljuje, već se samo pojavi. To zajedništvo oseća i 11. septembra u kući gospođe Tompson kod koje sugrađani traže utočište. Volas beleži kako očekivane, tako i neočekivane prve reakcije na vesti: prvo ističe situaciju u gradu – „Na ulicama nema gužve, ali one još nisu ni prazne kakve će uskoro biti" – da bi se kasnije usredsredio na ponašanja ljudi koje zatiče u kući gospođe Tompson. I sâm je u šoku, što ga, kada kasnije opisuje taj dan, dodatno užasava – „Kad se osvrnem, prvi znak mogućeg šoka bila je činjenica da nisam zvonio već sam jednostavno ušao kod gospođe Tompson, što ljudi ovde inače nikad ne bi uradili" – a slične reakcije mogu se primetiti kod svih prisutnih, pa čak i na TV ekranima, u obraćanjima novinara („Den Rader [se] na tren pojavljuje bez sakoa i s blago razbarušenom frizurom"). Praćenje događaja na ekranu dodatno intenzivira osećanja ove grupe dok nemo posmatra snimak žrtava koje ispadaju kroz prozore Svetskog trgovinskog centra: „Mislim da su jedna osoba ili dve ispustile nekakav zvuk. Ne znam šta još da kažem. Nekako je groteskno pričati o traumi koju si doživeo zbog televizijskog snimka kad su ljudi na tom snimku umirali. Nešto u vezi s tim cipelama [žrtava] koje su takođe padale činilo je celu stvar gorom." Volas je zabezeknut: ne samo da je prekinut usred jutarnjeg tuširanja, već i prisustvuje događaju koji nije mislio da će doživeti, a koji u običnim građanima, inače otpornima na udarce, proizvodi stanje potpunog šoka. Taj šok postaje i simboličko središte ovog eseja,[1] a nakon što prođe prvi udar, stvari počinju da se odigravaju u bržem ritmu: stalno se telefonira, dodaje se topla kafa, razgovara se, teši, moli i plače. Svi nastupaju zajedno, niko nikoga ne ismeva zbog neočekivanih reakcija, pa čak i jedan opšti osećaj cinizma, koji bi se lako mogao javiti u toj situaciji, izostaje. Ljudi se udružuju, zbijaju redove i razmišljaju o daljim vojnim intervencijama koje će vratiti prednost u ruke američkog stanovništva. Šok i neverica, naravno, prolaze i rastu u osećaj nemoći i tuge, što kasnije dovodi do jednog novog osećaja, osećaja besa i inata koji su obeležili naredni period američke unutrašnje i spoljne politike i koji *de facto* diktiraju svetski poredak do danas.

Sada, napokon, postaje jasno zašto je esej „Pogled iz kuće gospođe Tompson" anticipacija budućnosti i šokova uzrokovanih novim Užasima koji se najčešće opisuju kao posledica upravo ovoga. Teroristički napadi od 11. septembra 2001. godine prvi su događaj te

[1] U prvobitnoj verziji teksta, dostupnoj na sajtu časopisa *Rolling Stone*, pored uvodnih napomena („Lokacija: Blumington, Ilinois / Datumi: 11–13. septembar 2001. / Predmet: očigledan") navodi se i upozorenje da je tekst napisan u veoma kratkom roku i stanju koje se može opisati kao šok: "Caveat: Written very fast and in what probably qualifies as shock." Ova napomena izostavljena je prilikom pripreme eseja za zbirku *Uzmimo jastoga*.

vrste u XXI veku i nešto što je pokrenulo zamajac narednih. Američka politika fokusirala se na osvetu za ovaj napad i vojne intervencije koje su vođene pod zajedničkim nazivom „Rat protiv terorizma" zapravo su proistekle kao posledica ovog dana. Kasniji napadi i ubistva tako se mogu smatrati ishodom tog septembarskog jutra, a reakcije ljudi koji su im svedočili verovatno se mogu poistovetiti sa onima koje Volas primećuje na sebi, gospođi Tompson, i sugrađanima koji pred njegovim očima prolaze kroz šok i traumu. Čak se i komentar o manjku cinizma ističe kao najava budućih sumnji u moć objektivnog izveštavanja sa drugih kriznih područja, pa i u profitiranje na žrtvama koje je danas prisutno svuda u svetu, možda više nego inače. Jer dok nakon svakog zločina u koji su uključene javne ličnosti skaču tiraži novina koje o tome izveštavaju i povećava se gledanost emisija u kojima se o tome diskutuje, ostalim žrtvama, i pojedinačnim i kolektivnim, poklanja se manje pažnje u medijima. Naša stvarnost je pervertirana do krajnjih granica i, mada se događaji koji su pratili napade na Svetski trgovinski centar ne mogu smatrati uzrokom svih kasnijih dešavanja, odnos prema njima i način na koji oni postaju srž nove američke i svetske mitologije čini se, u najmanju ruku, nov i iznenađujući. No, to iznenađenje traje tek dok se ne pogledaju izveštaji sa ostalih ratišta i pročitaju reakcije na nove Užase XXI veka: Volas nije doživeo sve njih, i bilo bi zanimljivo ispratiti njegove komentare na ratove koji su nastali kao rezultat Užasa iz 2001. Deo tog uvida moguće je primetiti u kratkom eseju "Just Asking" koji je prvobitno objavljen u časopisu *The Atlantic* u novembru 2007. godine, da bi se 2012. našao u zbirci eseja *Both Flesh and Not*. Ovde Volas pravi paralelu između onog o čemu je pisao u „Pogledu iz kuće gospođe Tompson" i kasnijih događaja, ističući razliku između viđenja tri hiljade poginulih kao *žrtava* i kao *mučenika* čiji su životi položeni u temelje nove demokratije i, rečima Abrahama Linkolna, „žrtvovani na oltaru slobode". Međutim, on ne brani žrtve niti opravdava njihovu smrt, već se pita da li još uvek postoje stvari za koje vredi umreti i da li je američki san jedan od tih ideala. Volas se oprezno odnosi ka tome da je upravo njegova generacija, iz koje je najviše poginulih u napadima na Svetski trgovinski centar, ta koja treba da se žrtvuje zarad očuvanja demokratije. On se pita šta bi se desilo ako bismo prihvatili ideju da na svakih nekoliko godina neko mora da umre da bi se održao mir u svetu i govori da se odnos snaga u SAD i svetu promenio nakon 2001. Na kraju, zaključuje da nikada nije postojala debata o održivosti ideje „razmene" mrtvih jer se nikada nije razgovaralo o tome da li se žrtve 11. septembra mogu i smeju prihvatiti kao zamajac događaja u kojima je stradalo više desetina hiljada Amerikanaca i stotine hiljada njihovih neprijatelja. O tim odlukama se ne govori, nego se javnost jednostavno *izvesti* o njima, i stoga Volas dovodi u sumnju pravičnost tih odluka i budućnost u kojoj je takvo ponašanje prihvatljivo.

* * *

Pre no što se u „Hopa, Simba" vrati američkoj unutrašnjoj politici, Volas se posvećuje književnosti u eseju „Kako mi je Trejsi Ostin slomila srce", prikazu knjige *Beyond Center Court: My Story* (*Nakon centralnog terena: moja priča*) iz 1992. godine, koju je Trejsi Ostin „napisala" „zajedno sa" Kristin Brenan. Razlog za duple navodnike je jasan – iako se knjiga pojavila u navodnom koautorstvu teniserke i spisateljice, u pitanju nije zajednički rad, već pisanje iz senke, *ghostwriting*, pojava koju Volas dekonstruiše i kritikuje. I sam uspešan teniser u

mladosti, on je često pisao o belom sportu (prošle godine je, na primer, publikovana zbirka eseja *String Theory: David Foster Wallace on Tennis*), te je njegovo znanje tenisa zaista opširno, i stoga u prvi mah iznenađuje obrušavanje na osobu kojoj se profesionalno i privatno divio, ali takav pristup ima određeni smisao.

Naime, biografija Trejsi Ostin je, ukratko rečeno, ne samo katastrofalna, užasna i „zapanjujuće nezanimljiva", već i posve banalna i neprecizna. Ona otkriva plitku ličnost sportistkinje čiji se život hronološki pripoveda, ali i primetnu nesposobnost Kristin Brenan da izvuče zanimljivu priču koja bi makar donekle korespondirala sa čitaocima i opravdala njihovo interesovanje. Jednom rečju, iako jeste ljubitelj ove vrste memoara, sećanja Trejsi Ostin su kod Volasa „ubili svaku želju za tim žanrom", zbog čega se on tako obrušava na njih i podriva ceo žanr biografija sportista, ali i muzičara, glumaca, političara i drugih javnih ličnosti koje uživaju popularnost publike, no nisu u stanju da sastave sopstvene memoare bez pomoći tzv. pisaca iz senke. Volas je svestan da sportisti privlače poglede gledalaca jer su fizički superiorniji od običnih ljudi, a ta superiornost inspiriše. Zato publika želi da čuje o njihovom poreklu, detinjstvu, počecima i putu do vrha, ali i odricanjima, radu, žrtvi i bolu, a sam Volas upravo *to* želi iz biografije Trejsi Ostin jer je bio upoznat sa njenim uspesima u mladosti. Poput bilo kog čitaoca bilo koje knjige, on želi jedan određeni impuls – Priču – no, ne dobija je. Stoga pristupa ispunjavanju praznina i daje kroki teniserkine biografije jer za to postoji i potreba i prilika: „Činjenice o životu Trejsi Ostin i njegovoj trajektoriji gotovo su klasičarski tragične. Ona je bila prva od danas sveprisutnih vunderkind nimfeta u tenisu, a njen uspon meteorski." Volas u dva-tri pasusa daje više sadržaja nego celokupan rukopis koji analizira i tako ističe šta je autorka propustila da pokaže, ali i kako bi biografija jedne sportske ličnosti trebalo da izgleda. On lamentira nad propuštenom prilikom da se Ostinova predstavi na primeran način i zapisuje kako bi knjiga mogla da postane zanimljivija i inspirativnija, makar do one granice koju izdavač najavljuje na klapnama. I ovde se stiže do suštine eseja „Kako mi je Trejsi Ostin slomila srce" – stava izdavača prema biografijama poznatih ličnosti – i razloga zašto je on deo analize Volasove anticipacije budućnosti.

> *A izdavačeva klapna obećava upravo ovo: „Inspirativna priča o dugoj borbi Trejsi Ostin da pronađe novi život nakon vrhunskog tenisa."*
>
> *Ali izdavačeva klapna laže jer ispostavlja se da je* inspirativna *iskorišćeno na omotu knjige samo u svom reklamnom klišeiziranom značenju, suštinski podudarnom rečima* prijatna *ili* zabavna *ili čak (bože sačuvaj)* trijumfalna. *Kao svi dobri reklamni klišei, ona uspeva da sugeriše sve i ne znači ništa. Kad se časno iskoristi, inspirisati znači, sudeći po Gospodinu Rečniku, „animirati nečiji um ili emocije; komunicirati božanskim uticajem". Što će reći da* inspirativna*, kad se časno iskoristi, opisuje baš ono što velika sportiskinja postaje kad nastupa u areni, i deli tu naročitu božanstvenost kojoj je dala život, i omogućava ljudima da budu svedoci konkretnog i prolaznog otelovljenja dara koji većini nas zauvek ostane apstraktan i imanentan.*

Naravno, ovaj žanr danas nije nov, niti je to bio 1992. godine, ali čini se da upravo u naše vreme preuzima sve veći primat u savremenoj produkciji, posebno kod komercijalnih izdavača usmerenijih ka profitu nego kultivisanju nove književne scene. Bilo da se posmatraju naše ili svetske prilike, evidentan je porast biografija svih vrsta poznatih ličnosti koji će svojim imenom i slikom na prednjoj korici knjige privući publiku koja, odlučujući se da

podrži takvu produkciju, više ne predstavlja *čitaoce*, već se spušta na nivo kupaca, *konzumenata*, kojima je ovakva knjiga samo proizvod, a ne umetničko delo. Ako se tome još doda opis izdavača i preporuka neke druge poznate ličnosti koja svojim autoritetom – a on u retkim slučajevima dolazi iz domena književnosti – opravdava utrošeni novac, onda se atak na čitaočev novčanik dodatno pojačava. Ako se danas, dakle, pogleda ponuda knjiga na, recimo, sajtu *Amazona*, vidi se da taj korpus ima svoju posebnu potkategoriju "Sports & Outdoors" unutar kategorije "Biographies & Memoirs", ali ni tu nije kraj. Pristupom ovoj potkategoriji otkriva se nova podselekcija u kojoj su biografije razvrstane po sportovima: američki, odnosno evropski fudbal, košarka, bejzbol, boks/rvanje/MMA, golf, hokej, itd. Takav trend nije rezervisan samo za svetsku produkciju, već se isto dešava i na našem tržištu, kod izdavača koji klasifikuju svoje knjige po kategorijama među kojima se može naći „Autobiografija", „Muzika", „Sport" i sl. Ova izdanja mahom potpisuju pisci iz senke, što je sasvim očekivano, jer su pisci, pa čak i oni iz senke, tu da pišu, a sportisti da beleže pobede i unovčavaju svoju ličnost prenoseći je u domen književnosti. Volas sve ovo primećuje i ističe da su stvari otišle predaleko (i da će otići još dalje), i anticipira granice sportskih memoara za deceniju-dve, zahvaljujući sve većoj popularnosti sportista i manipulativnom odnosu izdavača prema publici. Kao neko ko potiče iz sportskog miljea, on brani profesionalne sportiste i ne prihvata ustaljeno mišljenje o navodnom manjku njihovog intelekta, objašnjavajući da je njihova pretpostavljena neelokventnost posledica našeg naivnog i neutemeljenog očekivanja da „geniji pokreta budu i geniji misli". On je razočaran u biografiju Trejsi Ostin ne zbog toga što je katastrofalno napisana – takve su, uostalom, i mnoge druge sportske biografije – ili zato što je on njen veliki ljubitelj – isto tako je i čitalac Apdajka, Kafke i Dostojevskog, pa se u esejima iz knjige *Uzmimo jastoga* i prema njima katkad ophodi na neočekivan način – već iz mnogo jednostavnijeg razloga: *Nakon centralnog terena* je promašeni potencijal i neostvarena prilika da se nešto dobro uradi, i otud Volas, u kome takve prilike obično bude gorčinu, ne može da ne ostane razočaran.

* * *

Najzad, „Hopa, Simba", najobimniji esej u zbirci sa nekoliko dužih eseja, nosi pomalo neobičan, duhovit i blago detinjast naslov, ali, ako se pogleda njegov podnaslov – „Sedam dana na Putu s antikandidatom" – i zna činjenica da je prvobitno objavljen u aprilu 2000. godine kao rezultat praćenja Džona Makejna u toku njegove predizborne trke, stvar bi mogla da postane malo jasnija.[2] Ipak, odmah se nameće nekoliko pitanja: zašto bi Volas pisao o političkoj kampanji nekog političara, zašto baš Makejn, i zašto se taj izveštaj proteže na skoro osamdeset stranica teksta?

Stvar je, na prvi pogled, prilično jasna: pojava tog političara, kao i fama koja ga je pratila pred predsedničke izbore, dali su jak impuls Volasu da se nešto potencijalno *novo* dešava, nešto dovoljno zanimljivo i intrigantno da zaokupi njegovu pažnju. On je i ranije smatrao da je ovaj republikanac iz Arizone jedini kandidat o kojem je mogao da piše, te je

[2] Prvobitni naslov bio je "The Weasel, Twelve Monkeys and The Shrub" („Lasica, dvanaest majmuna i dabja"), a esej je publikovan i kao samostalno izdanje 2008. pod naslovom *McCain's Promise* (*Makejnovo obećanje*).

odgovorio na poziv časopisa *Rolling Stone* novinskim esejom sa filozofsko-sociološkim pogledom na društveni eksperiment nazvan „Makejn2000“ koji je postavio dijagnozu američkog sistema na samom početku XXI veka. Tekst opisuje događaje iz druge nedelje februara, koju je Volas proveo kao „deo putujućeg novinarskog kora štaba Makejn2000“, a kada se razgrne sav sadržaj koji on donosi i iz slojeva teksta stigne do poente, ispostavlja se da on ne govori o Makejnovoj kandidaturi za predsednika SAD, ili bar ne samo o tome. „Hopa, Simba“ predstavlja razmišljanja o jednoj alternativnoj stvarnosti u kojoj bi kandidatura jednog antikandidata mogla da označi početak novog poglavlja u svetskoj politici. Esej takođe donosi način na koji se činjenice i događaji preoblikuju zarad političkih poena i bolje pozicije kod glasača i kako nijedan kandidat nije imun na postavke „politike novog veka sa svim njenim pakovanjem i marketingom i strategijom i medijima i spinovanjem i sveopštom skepsom“ koja se javlja kod glasača. A upravo su Džordža Buša – Dabje iz prvobitnog naslova teksta – koji je pobedio Makejna za mesto kandidata Republikanske stranke za predsedničke izbore, na mestu predsednika SAD nasledila dva predsednika čije bi se predsedničke kampanje mogle porediti sa Makejnovom. Međutim, dok je proces dolaska na vlast Baraka Obame obeležen pozitivnom energijom i entuzijazmom koji se i kod Makejna osećao – upravo je on 2000. i bio kandidat republikanaca protiv Obame – kampanja Donalda Trampa ponovila je njegove bizarnije delove, toliko da je neretko delovala kao parodija politike umesto ozbiljan politički proces. Upravo je to razlog zašto je esej „Hopa, Simpa“ danas aktuelniji no ikad: Volasova anticipacija razvoja događaja na političkoj sceni SAD ispostavila se kao tačna, ali ni njegove najneverovatnije pretpostavke nisu mogle da nagoveste sunovrat tog procesa koji je kulminirao izborima u novembru 2016. godine.

Najbitnije teze eseja koje se mogu dovesti u kontekst današnje politike i, konkretnije, načina na koji je upravo Tramp stigao na vlast su:

1. Volas izlaže presudnu ulogu Džona Makejna u animiranju glasača koji do tada ili nisu imali zakonsko pravo da glasaju, ili pak to nisu želeli da učine: „Predsednički izbori 1996. imali su najnižu izlaznost mladih glasača u istoriji SAD. Preliminarni izbori Republikanske stranke u Nju Hempširu 2000. imali su najvišu. Stručnjaci se slažu da je Makejn privukao najveći broj tih mladih ljudi. Privukao je glasače koji glasaju prvi put i one koji nikad nisu glasali; privukao je demokrate i nezavisne, liberale i meke socijaliste i klince s koledža i majke iz predgrađa i uvrnute skrivene tipove čije su afilijacije više zvučale kao ćelije nego partije.“
2. Volas objašnjava izvor Makejnove popularnosti i daje kratak pregled njegovog života: učešće u Vijetnamskom ratu, hapšenje, mučenje, odbijanje prevremenog puštanja na slobodu i višegodišnje tamničenje. Iz ovoga on izvodi razlog dopadljivosti kandidata i načina na koji svojom pričom korespondira sa mladima.
3. Volas potencira činjenicu da Makejn zapravo nije ništa drugo do antikandidat i da je u konstelaciji snaga (sem Buša, u igri su potencijalno bili i Al Gor, Bil Bredli, Stiv Forbs i drugi) predodređen da izgubi. Ne zato što nema viziju i plan, već jednostavno zato što su stvari u politici takve i protiv toga se ne može.
4. Volas opisuje odnos Makejna sa suprugom Sidni: ona ga prati na svim zamornim aktivnostima kampanje, stoji uz njega na binama i, mada je „bez prilike da ikad išta kaže“,

ona „svojim izvanredno manikiranim rukama čisti trunčice prašine s muževih ramena“. Ovakav supružnički odnos čini Makejna dodatno prijemčivim.

5. Volas pominje i odnos Makejna sa najbližim saradnicima sa kojima pravi strategiju kampanje i reaguje na napade Bušovog štaba. Kalkulacije, premišljanja, pretpostavke i potencijalno manipulativno ponašanje neretko je deo ovih reakcija.
6. Volas ističe da je Makejn pre svega dopadljiva i simpatična osoba: „Jedan od razloga zašto mnogi novinari na Putu vole Džona Makejna leži jednostavno u tome što je on gotivan lik. Nesmarač. Klinton je na koledžu bio u studentskom parlamentu i orkestru dok je Makejn bio sportista i mangup o čijem se talentu da se provede i nešto povali i dalje sa strahopoštovanjem govori među bivšim kolegama, tip koji je diplomirao među poslednjima u svojoj klasi u Anapolisu i upao u probleme zato što je prenisko leteo mlaznjacima i tako presekao električne vodove i stalno upadao na žurke i uopšte bio gotivac. U 63. godini on je dovitljiv, i pametan, i sprda se na svoj račun i na račun svoje žene i na račun osoblja i drugih političara i kampanje, i zeza se s novinarima i pomera im dupe tako da im to nikad ne smeta jer to je ono pomeranje dupeta zbog kojeg pomislite evo ga ovaj baš gotivan, važan tip koji me primećuje i dovoljno sam mu simpatičan da mi pomera dupe. Ponekad vam i namigne bez ikakvog razloga.“
7. Volas takođe objašnjava da ključ Makejnove dopadljivosti nije vanserijska moć govorništva niti sposobnost da prenese kompleksne alegorije na upečatljiv način, već dijalog: „Njegov fah je razgovor, ja tebi ti meni. Razlog tome jeste činjenica da je on oštrouman na neki brz, prilagodljiv način na koji većina drugih kandidata nije. [...] On je u razgovoru pametno i živo ljudsko biće i deluje kao da zaista sluša i odgovara direktno vama, a ne nekoj demografskoj apstrakciji koju vi možda predstavljate.“
8. Volas precizira ključne promene koje zadese Makejnovu kampanju u nedelji kada je on deo njenog medijskog kora. Naime, na mitingu u gradskoj kući u Spartanburgu u Južnoj Karolini za reč iz publike javlja se izvesna Dona Duren koja Makejna izveštava da je neko iz kampanje Buš2000 telefonom pozvao njenog četrnaestogodišnjeg sina Krisa, rekavši mu da je „Džon Makejn lažov i prevarant i da su svi koji budu glasali za Džona Makejna ili glupi ili nisu Amerikanci ili i jedno i drugo“. Ovaj poziv uznemirio je dečaka, njegove roditelje i samog Makejna čiji je izraz lika „bolan i bled i deluje zapravo potresenije nego izraz lica gospođe Duren“. Makejn ne kritikuje Buša niti negativnu kampanju koju on vodi, već se izvinjava dečaku i njegovoj majci na neprijatnosti.
9. Volas progovara i o toj negativnoj kampanji i rizicima za onoga protiv koga je usmerena i one koji stoje iza nje. Negativna kampanja koju je pokrenuo štab Džordža Buša nakon Makejnove pobede na preliminarnim izborima u Nju Hempširu 1. februara ostavlja antikandidatu dve opcije: da se pokunji, povuče i igra na kartu nespuštanja na taj nivo, ili da uzvrati, čime će postati isti kao Buš i odjednom raspršiti sve nade glasača u drugačiju budućnost. Ovakav ishod naizmeničnih negativnih kampanja pretvorio bi republikansku trku u „onu vrstu dosadnog, depresivnog, ciničnog nadmetanja punog napada i protivnapada koje odbija glasače i drži ih dalje od glasačkih mesta“, a Makejn to ne želi.
10. Najzad, Volas priznaje manjak kvaliteta svakog američkog predsednika od Regana do Klintona, govoreći da niko od njih nije bio pravi vođa, već trgovac koji je prodavao sebe

radi pozicije, okružen „pametnim, skupim političkim stratezima i medijskim savetnicima i majstorima spinovanja koji su mu vodili ‚kampanju' (isto što i ‚reklamna kampanja') i pomagali mu da nam proda ideju da je u našem interesu da glasamo za njega". Glavni cilj tih predsednika nije da budu na strani naroda ili da postanu vođe, već samo, kako Volas to definiše, „Da Budu Predsednik".

Na koji način se ove teze ogledaju u predsedničkoj kampanji i vlasti Donalda Trampa?

1. Prema statistikama, prošlogodišnji predsednički izbori u SAD zabeležili su izlaznost od oko 55%, što je najniža cifra još od pomenutih izbora 1996. U rangu su, dakle, sa izborima iz 2000, ali i niži od izbora 2008, kada je Volas izricao sličnosti Obame i protivkandidata Makejna, govoreći da su obojica u stanju da privuku nove i neopredeljene glasače, te aktiviraju donatore.[3] Slično bi se moglo reći i za Trampa, mada on popularnost ne gradi na optimizmu, već minulim radom i senzacionalnošću.
2. Taj minuli rad se, za razliku od Makejnovog učešća u Vijetnamskom ratu, ne bazira na herojskoj prošlosti, nego na poslovnom uspehu, pojavljivanju u televizijskim i filmskim ostvarenjima, čestim učešćima u rijaliti programima i statusu poznate osobe.
3. Tramp je takođe antikanditat kog većina Amerikanaca – i političara i običnih glasača – nije shvatala ozbiljno u većem delu predsedničke kampanje. On se u nju uključio skoro kao iz šale, i pobedio šesnaest kandidata Republikanske strane na preliminarnim izborima pre no što je postao njen zvanični predlog za predsednika, da bi kasnije odneo pobedu nad Hilari Klinton ne zbog broja glasača na svojoj strani, već glasova elektora. Klintonova je ostala favorit sve do samih izbora i njen poraz zapravo je za mnoge bio veći šok nego Trampova pobeda.
4. Trampov odnos sa suprugom Melanijom je, najblaže rečeno, neuobičajen: iako su u višegodišnjem braku, on je neretko iskazivao animozitet prema njoj pre i tokom kampanje, da bi prilikom zvaničnih događaja zabeleženo više incidenata i ispada u kojima se odnos ovih supružnika može okarakterisati kao sve samo ne „bračni".
5. Tramp ponavlja neke od strategija Džordža Buša koje Volas opisuje, te kalkulacije i medijsko manipulisanje glasačkim telom nameće kao svoj primarni pristup predsedničkoj kampanji.
6. Tramp nije u prilici da dočeka Volasovu pozitivnu ili negativnu ocenu, ali ovaj autor u romanu *Infinite Jest* stvara lik koji jasno podseća na figuru sličnu Trampu. U pitanju je fiktivni američki predsednik, nacionalista i antipolitičar opremljen perikom, jasnim smislom za neukus i predsedničkom kampanjom koja je na sve moguće načine van granica politike, dok su sami izbori na kojima pobeđuje parodija koja razara srž demokratskog sistema. Da li to zvuči poznato?
7. Tramp je ispod niskog nivoa besedništva Makejna – i daleko ispod Obame kog Volas opisuje kao pravog oratora, „retoričara stare škole"[4] – te svoje govore gradi na uvredama,

---

[3] Christopher John Farley. "Just Asking... David Foster Wallace". Stephen J. Burn. *Conversations with David Foster Wallace*. Jackson: University Press of Mississippi, 2012, str. 159.
[4] Burn, *op. cit*, str. 159.

prozivkama i svemu onome što se u eseju „Hopa, Simba“ primećuje kao začeci negativne kampanje Buša.

8. Tramp ne samo da ne staje sa takvom kampanjom tokom preliminarnih izbora, već je i nastavlja, na jednom novom nivou, prilikom trke za predsednika, ni u jednom trenutku ne potežući za Makejnovom taktikom stajanja na put uvredama.
9. Tramp prihvata rizik negativne kampanje, crpeći kredibilitet i autoritet iz svoje medijske persone, i ne odustaje od vređanja svojih protivnika – ovaj pristup primenjuje i sada, iz pozicije predsednika – čime se ova kampanja približava onom depresivnom i ciničkom nadmetanju koje odbija potencijalne glasače.
10. Najzad, Tramp tek treba da se dokaže: da li će ostati upamćen kao ličnost rijaliti televizije koja je samo želela svojih pet minuta slave, ili će ga svi ti savetnici i majstori spinovanja usmeriti na put Vođe? Budućnost SAD pod njegovim liderstvom ostaje neizvesna, ali se situacija, makar sada, ne čini naročito obećavajuća.

Problem sa spekulacijama je, naravno, u tome što se ne može znati da li će se one ispostaviti kao tačne ili potpuno promašene, ali je jasno da je figura Džona Makejna koju je Volas opisao najdalje moguće od svega što aktuelni američki predsednik predstavlja: umesto herojske figure časne prošlosti i želje da na čist način – bez minimuma manipulacija ili sa njima – napravi promenu u sistemu kojem pripada, Amerikanci su došli do parodije koju režira figura karnevaleskne prošlosti koja na putu do cilja ne preza ni od čega. No, krivica se ne može svaliti samo na Donalda Trampa jer se njegova želja Da Bude Predsednik poklapa sa manjkom interesovanja onih glasača i elektora koji donose razliku u glasovima: nakon što su ljudi sposobni za promene eliminisani iz trke, preostaju oni koji ne donose odluke razumom, već vođeni direktivom i zaslepljeni sjajem ličnosti koju posmatraju na malom ekranu.

* * *

Danas nismo u mogućnosti da znamo da li bi autora ovih eseja užasnula sopstvena anticipacija budućnosti ili učinila da bude ponosan na svoje proročke moći, pa možemo samo da pretpostavljamo. Problem, najzad, nije činjenica da današnjim svetom politike i umetnosti vladaju neadekvatne i nedostojne pojave koje bude strah i šok, već to što ljudi XXI veka više ne umeju da reaguju na njih na pravi način. U trenucima intelektualne, emotivne, moralne i svake druge osakaćenosti, mi se prepuštamo jednostavnim izborima, onima koje Dejvid Foster Volas kritikuje, ne znajući kako da pronađemo bolje.